

BIOLÓGIA OLIMPIA – 53. évfolyam – 2018/2019-es iskolai év

Járás forduló – C kategória

az általános iskolák 8. – 9. évfolyama és a nyolcosztályos gimnáziumok
3. és 4. évfolyama számára

Gyakorlati-elméleti rész Feladatok

1. Oldd meg a gyakorlati feladatot.

Cél: A póréhagyma testfelépítésének meghatározása és a jellegzetes bélyegek alapján történő besorolása az egyszikű vagy a kétszikű növények közé.

Segédeszközök: mikroszkóp, 2 tárgylemez, 2 fedőlemez, főzőkád vízzel, cseppentő, pinzetta, bonctű, bonckés vagy kés

Biológiai anyag: póréhagyma növény

1. feladat:

a) Szabad szemmel figyeld meg a póréhagyma növényt. Határozd meg, milyen részekből épül fel a teste. A növény egyes testrészeinek meghatározásánál használd az alábbi szöveget.

A póréhagyma nagyon régi zöldségféle, amely a Földközi-tenger vidékéről származik. Ez egy kétéves edzett növény, amely a szárát a virágzatával és a magokkal csak a második évben hozza létre. A póréhagyma a levelek húsos részéből alakul ki, melyek egy rövid szárból nőnek ki – hagymatönk. Ebből nő ki a gazdag gyökérrendszere is. A póréhagyma szelént tartalmaz és gazdag karotén-, valamint C és E vitamintartalma van. A levelek zöld részében kétszeres a vitamintartalom, ami jelentősen erősíti az immunrendszert. A téli időszakban növeli a nátha és a fertőzések elleni védekezőképességet. Egyéb zöldségekkel összehasonlítva a mangán gazdag forrása, valamint a vas és B6 vitamin forrása.

b) Rajzold le az egész növényt – 1.rajz. Jelöld be és írd le a póréhagyma testrészeit.

c) Vágj le egy egész levelet és válaszd le a növényről.

d) Figyeld meg a levél alakját, erezetét és színezetét. Határozd meg a levél színe alapján a föld feletti és föld alatti részt.

e) Rajzold le az egész levelet az erezetével – 2.rajz.

f) Válaszd el a 2. rajzon egy vízszintes vonallal a levél föld feletti és alatti részét. Jelöld be a rajzon és írd be melyik a levél föld feletti és alatti része.

1. rajz

2. rajz

2. feladat:

- a) Készíts mikroszkópos preparátumot a levél bőrszövet zöld részének mindkét oldaláról.
- b) A levelet törd meg és óvatosan húzd le a bőrszövetet a levél felső részéről. Tedd egy csepp vízbe a tárgylemezre a levél egy kis részét, majd takard le a fedőlemezzel.
- c) Figyeld meg mikroszkóp alatt először a legkisebb nagyításnál. Ha megtaláltad a képet növeld a nagyítást (100x).
- d) Készíts rajzot a bőrszövet felső részéről – 3.rajz.
- e) Ismételd meg a mikroszkópos preparátum készítését a levél bőrszövetének alsó részéből a b) pont szerint, majd újból figyeld meg mikroszkóppal a c) pont alapján.
- e) Készíts rajzot a bőrszövet alsó részéről – 4.rajz.
- f) Jelöld meg és írd be mindkét rajzba a póréahagymalevél bőrszövetének felső és alsó részének megnevezéseit, melyek egyformák.

3. rajz

4. rajz

Befejezés

Értékelj a megállapításaidat a gyakorlati feladat alapján, a megfigyelések és az alábbi táblázati adatok alapján.

1.táblázat

	Kétszikű növények	Egyszikű növények
Csíra – sziklevelek	2	1
Gyökér	Fő- és mellégyökerek (allorhizás gyökérrendszer) 	Bojtos vagy mellégyökerek (homorrhizás gyökérrendszer)
Edénnyalábok	körben	szórtan
Erezet	hálózatos (tenyeres-ujjas, szárnyas)	párhuzamos
Virág	négy- vagy többtagú virág; csésze és párta takrólevéllel	háromtagú virág virágtakaróval
A gázcserenyíltások előfordulása a levél bőrszövetében	többségében a levelek alsó részén	a levelek alsó- és felső részén
Képvislők	fűzfa, bükk, boglárka, bab, borsó, eper, sárgabarack, lóhere	tulipán, hagyma, kukorica, hóvirág, füvek (tarack)

1. Írd le a megfigyelt póréghagyma levele föld alatti és feletti részének a színét.

a) a levél föld feletti részének a színe: .....

b) a levél föld alatti részének a színe: .....

2. Húzd alá a helyes állításokat.

a) A póréhagyma levelének az erezete:

hálózatos – tenyeres (ujjas) – szárnyas – párhuzamos – semmilyen

b) A levelek húsos föld alatti részének a megnevezése:

álgyökér – gyökér – álleveél – hagyma – szárgumó – hagymatönk – gyökérgumó

c) A póréhagyma levelei kinőlnak:

közvetlen a gyökérből – a hagymából – az elágazó szárból – a hagymatönkből – a szárgumóból

d) A póréhagyma levelének bőrszövetében a sejtek alakja:

karéjos – gömbölyű – háromszög alakú - ovális – megnyúlt – téglalap – négyszög

e) A sejt melyik része volt megtalálható a megfigyelt póréhagyma leveleinek a felső bőrszövetében?

vakuólum – sejtfa – citoplazmatikus membrán (hártya) – mag – mitokondrium – citoplazma - kloroplasztisz

f) A gázcserenyíások megtalálhatók voltak a póréhagyma levelének bőrszövetében:

csak a levelek felső részének bőrszövetében – csak a levelek alsó részének bőrszövetében – a levelek felső és alsó részének a bőrszövetében – sem a felső sem az alsó rész bőrszövetében

3. A tipikus bélyegek alapján határozd meg, hogy a póréhagyma melyik **zöldségtípushoz tartozik.**

Karikázd be a helyes válasz betűjelét.

a) káposztafélék

b) gyökérzöldség

c) hagymafélék

d) természetzöldség

4. Töltsd be a helyes választ. A megfigyeléseid és a megfigyelések eredményei alapján, valamint az 1.

táblázaban található információk alapján a póréhagyma a növények csoportjába tartozik:

.....

A gyakorlati rész megoldása után folytasd az elméleti feladatok megoldásával.

2. Karikázd be a helyes választ. A póréhagyma **kétéves növény**, mert:

- a) két sziklevele van
- b) kétszer terem évente
- c) az első évben gyökeret és leveleket fejleszt, a második évben virágokat, termést és magokat
- d) az első évben elvetjük, a másodikban szedjük fel a hagymát

3. A póréhagymához hasonlítanak **a növények** a következő rajzokon.

a) A rajzok alá **írd le** a nemzetségük neveit.

A) .....

B) .....

C) .....

b) Mely **részükért termesztik** őket a kertekben?

A) .....

B) .....

C) .....

4. A növények a fotoszintézis folyamán képesek szén-dioxidot megkötni, szerves anyagok előállítására mellett. Ha viszont a fotoszintézist más folyamat nem egészítené ki, a szén-dioxid a Föld atmoszférájából gyorsan kiürülne és a Földön felszaporodnának a szerves anyagok.

Írd le a folyamat nevét, amely valamennyi szervezetben végbe megy és mely folyamán a légkörbe szén-dioxid **szabadul fel**.

.....

5. A növények az oxigén és a szén-dioxid gázok cseréjére speciális, a babra hasonlító sejteket használnak, melyek között egy kis nyílás található.

Írd be a keretekbe a helyes válaszokat.

a) A légcserében fontos sejtek megnevezése a növényekben:

b) A környezetből ezekkel a sejtekkel veszi fel a növény az:

c) Ezen sejtek segítségével a növényekből elpárolog a:

6. Töltsd be a téglalapokba az állatok megnevezését az következő felsorolásból aszerint, hogy mivel lélegeznek.

rák ~ hidra ~ keresztispók ~ szöcske ~ ponty ~ kaszáspók ~ hód ~ teknős ~ szalamandra ~ cserebogár

egész testfelület

tüdőhólyagocskák

légcsövek

kopolyúk

tüdő

7. Az állatok egy csoportjára jellemző a **bőrlégzés**. Az alábbi állítások közül a bőrlégzésről melyik igaz?

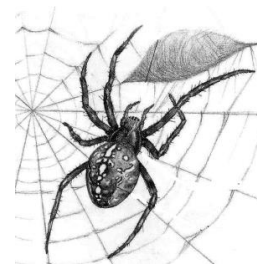
Karikázd be a helyes válasz betűjelét.

- a) az oxigén egyedüli forrása a kétéltűek és hüllők számára
- b) lehetővé teszi a gázcserét a vér és a gerinctelenek sejtjei között
- c) a kétéltűek lárváinak légzési módja - ebihal
- d) a felnőtt kétéltűek légzési módja, elsősorban a téli álomban jelentős
- e) a felnőtt hüllők légzési módja, főleg a téli időszakban

8. Az ábrán egy erdei gerinctelen látható pókhálóval.

a) **Húzd alá** azon testrészeit, amelyek a **pókháló készíttéssel** kapcsolatosak.

**az első három pár láb ~ méregmirigy ~ az utolsó két pár láb ~
csáprágók ~ szövőszemölcsök ~ csápok ~ fejtor ~ fésűs karmok**

b) Miért tartozik az **ízeltlabúak** közé és a **pókszabásúak** osztályába?

a test támasza a csontváz ~ a lágy test nem ízelt ~ a test gyűrűkből áll ~ a fej, tor és potroh ízekből áll ~ a fejtor és a potroh ízekből áll ~ 4 pár ízelt lábuk van ~ 3 pár ízelt lábuk van ~ a végtagok izmentesek ~ 8 szem ~ 4 szem ~ összetett szem

9. Készíts párokat, amelyek összetartoznak. Töltsd be a keretekbe a nagy nyomtatott betűket úgy, hogy az állat megnevezése összefüggjön a jellemzéssel. Vigyázz, egy állatnak hiányzik a jellemzése. Írj hozzá a keretbe egy X betűt.

a) vaddisznó	A) húsevő állat, mely a fák koronáin is mozog
b) vörös róka	B) mindenevő párosujjú patás
c) európai mókus	C) védett rovarevő állat
d) borz	D) kérődző párosujjú patás
e) közönséges denevér	E) rágcsáló, amely városi parkokban is előfordul
f) gímszarvas	F) védett mindenevő állat, amely éjjel vadászik
g) nyuszt	

a = b = c = d = e = f = g =

10. Milyen **ökoszisztémában** élnek az előző feladatban felsorolt állatok?

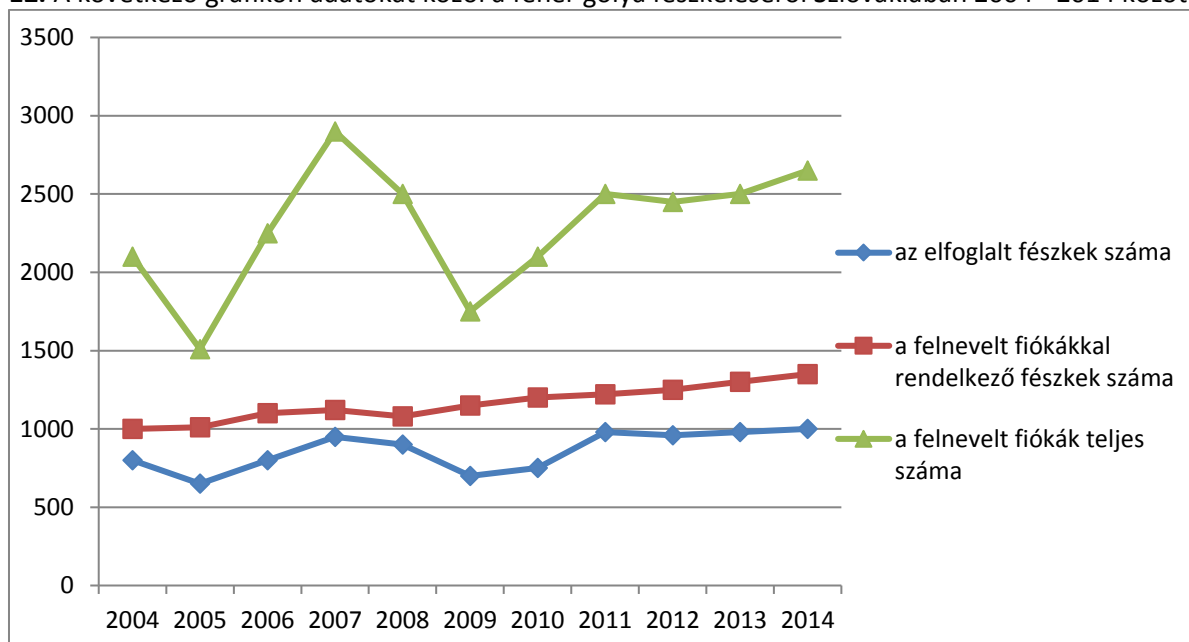
.....

11. Védett állatokat más ökoszisztémákban is találunk. A fehér gólya az emberi települések közelében fészkel. **Olvasd el** figyelmesen a szöveget a keretben. A szövegből szerzett információk alapján **jelöld be**, melyek **igazak** az alábbi állítások közül.

A fehér gólya az európai jelentőségű madarak közé tartozik, melynek védelmére a NATURA 2000 európai védett területek rendszerében, madárvédelmi területeket hoznak létre. A madárvédelmi területek nem jelentenek egyezményes védelmet és nem zárják ki az emberi tevékenységet sem a területükön, sőt ellenkezőleg. Akkor is ha a gólyák a városok és falvak belterületén fészkelnek, az ő túlélésükhöz elengedhetetlenül szükséges fenntartani a változatos mezőgazdasági tájat rétekkel, legelőkkel, nedves területekkel és mezőkkel, változatos terményekkel, takarmánynövényekkel, gabonafélékkel és a legkisebb mértékben olajnövényekkel. Erre a célra, a fehér gólya fészkelésének védelmére Szlovákiában a három legfontosabb terület: a Bodrogköz (93 gólyapár), az Ipoly mente (55 gólyapár) és Felső-Árva (50 gólyapár). Ezekon a védett madárvédelmi területeken a fehér gólya meghatározó faj. Egyéb NATURA 2000 területek közé, ahol a fehér gólya fészkelő populációja több, mint 1 %-át adja a nemzeti populációnak, tartoznak a Kassai-katlan (45 gólyapár), a Laborcai dombvidék (40 gólyapár), Záhorské Pomoravie (25 gólyapár) és a Kelet-szlovákiai síkság (35 párov). Összesen a fehér gólya a madárvédelmi területeken, mint meghatározó faj és 1%-os faj átlagosan 343 párban fordul elő, ami Szlovákia fehér gólya populációjának 25-27 %-a.

- a) A fehér gólya populációjának túlélése szempontjából elengedhetetlen a napraforgó és az olajrepcé termesztése a mezőkön, ahol a gólyák elégséges táplálékot találnak.
- b) A fehér gólya meghatározó faj a Kassai-katlan, Laborcai dombvidék, Kelet-szlovákiai síkság és a Záhorské Pomoravie madárvédelmi területeken.
- c) A fehér gólya védelmére a NATURA 2000 európai védett területek rendszerében védett természeti rezervátumokat és parkokat hoznak létre.
- d) A három legjelentősebb madárvédelmi területen a fehér gólya fészkelésére összesen 198 gólyapár fészkel.
- e) Az említett madárvédelmi területeken a fehér gólya összesen átlagosan 343 egyedben fordul elő, ami a világ fehér gólya populációjának 25-27 %-a.
- f) A fehér gólya túlélésére szükséges a réteket, legelőket, nedves területeket és mezőket megőrizni változatos terményekkel.

12. A következő grafikon adatokat közöl a fehér gólya fészkeléséről Szlovákiában 2004 - 2014 között.

Határozd meg a grafikon adatai alapján, mely állítás igaz.

- a) Az elfoglalt fészkek száma az elmúlt négy évben jelentősen nem változott, mert a gólyák a téli időszakokra nem repültek el melegebb országokba.
- b) A felnevelt fiókákkal rendelkező fészkek száma az egyes években az elfoglalt helyek számától függ.
- c) A felnevelt fiókák teljes száma az elmúlt 10 évben növekedő tendenciát mutatott.
- d) A legtöbb elfoglalt fészket 2014-ben jegyezték, de a felnevelt fiókák teljes száma kisebb volt, mint 2007-ben.

e) Jelentős csökkenés a felnevelt fiókák teljes számában a vizsgált időszakban csak két évben volt.

13. A víz életkörnyezetet biztosít különböző szervezetek számára. **Döntsd el**, hogy az állítás igaz-e vagy hamis. **Karikázz be** egyet a lehetőségek közül IGEN – NEM.

- a) A zöld szemesostoros moszat, melynek testét két sejt alkotja. IGEN NEM
b) A papucsállatka csillókkal mozog, melyek rendszeresen hullámoznak. IGEN NEM
c) A vízi mikroorganizmusok a plankton részei. IGEN NEM
d) Az amőba citoplazmanyúlványokkal mozog – állábak. IGEN NEM
e) A spirogyra zöldmoszat, mely hosszú fonalakat alkot, egysejtű moszat. IGEN NEM

14. A szervezetek az életkörnyezetükben különféle táplálékláncokat alkotnak. **Válaszd ki** az alábbi szervezetek közül azokat, melyek **vízi környezetben** élnek és **állíts fel** belőlük **táplálékláncot**.

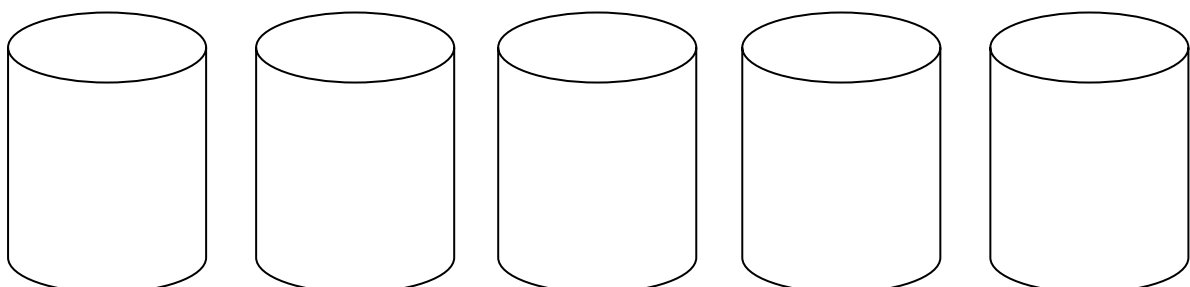
sárgaszegélyű csíkbogár ~ hétpettyes katicabogár ~ széncinege ~ barna hidra ~ baktériumok ~ jajgató rétisáska ~ kék meztelencsiga ~ papucsállatka ~ földi poszméh ~ vetési búza ~ bodorka

15. Az ember a negatív tevékenységével, pl. a szemetet kidobálásával szennyezi az élőlények életkörnyezetét.

a) **Oszd szét** a szemetet, melyet a gyerekek az erdőben gyűjtöttek a megfelelő szemeteskosarakba. **Írd bele** a szemet nevét a megfelelő szemeteskosárba, ahova tartozik.

alufólia ~ vászon zsebkendő ~ régi újság ~ üveg ~ műanyag üveg ~ széttépett nadrág ~ röpcédulák ~ pléhdoboz ~ joghurtos tégely ~ összetört pohár

ÜVEG

PAPÍR

FÉM

MŰANYAG

TEXTIL

b) Hogy nevezzük a feltüntetett **hulladékgyűjtési formát**? **Húzd alá** a megfelelő szót.

preparáció ~ filtráció ~ predáció ~ szeparáció ~ transzpiráció

Felhasznált irodalom és irodalmi források:

1. Uhereková, M. a kolektív, 2014. *Biológia pre 5. ročník základnej školy*. Bratislava: EXPOL PEDAGOGIKA , s.r.o. Tretie vydanie. ISBN 978-80-8091-356-4
2. Uhereková, M. a kolektív, 2012. *Biológia pre 6. ročník základnej školy a 1. ročník gymnázia s osemročným štúdiom*. Bratislava: EXPOL PEDAGOGIKA s.r.o. Druhé vydanie. ISBN 978-80-8091-264-2
3. Uhereková, M. a kolektív, 2013. *Biológia pre 7. ročník základnej školy a 2. ročník gymnázia s osemročným štúdiom*. Bratislava: EXPOL PEDAGOGIKA , s.r.o. Druhé vydanie. ISBN 978-80-8091-312-0
4. Uhereková, M. a kolektív, 2014. *Biológia pre 9. ročník základnej školy a 4. ročník gymnázia s osemročným štúdiom*. Bratislava: Združenie EDUCO. Druhé vydanie. ISBN 978-80-89431-45-8
5. Kvasničková, D. a kolektív, 1997. *Biológia 1 pre 1. ročník osemročných gymnázií*. Bratislava: SPN. Prvé vydanie. ISBN 80-08-02559-X
6. Kvasničková, D. a kolektív, 1998. *Biológia 2 pre 2. ročník osemročných gymnázií*. Bratislava: SPN. Prvé vydanie. ISBN 80-08-02684-7
7. <https://zdravie.pravda.sk/zdrava-vyziva/clanok/13501-nedocenovana-zelenina-por/>,
<http://www.kbg.fpv.ukf.sk/slovník/show.php?idp=900> (text v praktickej časti - upravené pre potreby BiO)
8. <http://www.bociany.sk/media/file/bocian-biely-na-Slovensku-2014.pdf> (text v úlohe 11 upravený pre potreby BiO)
9. <http://www.bociany.sk/media/file/bocian-biely-na-Slovensku-2014.pdf> (text v úlohe 12 spracovaný a upravený pre potreby BiO)

Szerző: Mgr. Angelika Matfáková

Recenzens: RNDr. Zuzana Piknová

Szerkesztő: Ing. Iveta Trévaiová

Fordította: RNDr. Štefan Balla, PhD.

Kiadta: IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, Bratislava 2019.